

Ljubljana, 8. 4. 2013

Poročilo o delu Novinarskega častnega razsodišča v letu 2012

Od 20. novembra 2011 do 30. decembra 2012 smo na NČR dobili v presojo 53 pritožb, kar je natanko toliko kot v primerljivem obdobju leto poprej in za slabo polovico več kot leta 2007. Glede na to, da število pritožb, ki jih prejmemo, le pogojno odraža raven (ne)spoštovanja novinarskih etičnih in profesionalnih norm v slovenskih medijih - odločitev, da se nekdo obrne na NČR, je namreč odvisna od več dejavnikov - lahko z zanesljivostjo sklepamo le to, da je pritožb še vedno razmeroma veliko, a se njihovo število vsaj letos ni povečalo. Na NČR upamo, da bo tako tudi ostalo, saj je prejeta količina vlog na meji tistega, kar še zmoremo.

V omenjenem obdobju smo do razsodbe ali stališča pripeljali 35 vlog. Ker so bili primeri, ki smo jih obravnavali, praviloma zahtevni, smo večino obravnavali več kot enkrat. Najpogosteje so bile naše sodbe soglasne, v dveh primerih sta članici prispevali ločeni odklonilni mnenji. Kot premišljena in dobrodejna odločitev se je izkazala odločitev pred dobrima dvema letoma, da NČR razširimo na 11 članov, med katerimi sta dva člana izvoljena kot predstavnika javnosti. Tako je lažje dosežati sklepčnost, ki je zaradi obremenjenosti članov NČR občasno problem, pa tudi pogledi članic, predstavnic javnosti, dr. Neže Kogovšek Šalamon in dr. Mojce Ramšak na novinarsko delo so včasih drugačni od pogledov članov novinarjev. Ker je ena od njih pravnica, je njeno sodelovanje dobrodejno tudi s tega vidika. NČR je tudi lani ugotovilo največ kršitev 1. člena (27 prijav in 11 kršitev), ki novinarja zavezuje, da preverja točnost informacij, prizna in popravi svoje napake. Veliko prijav je zadevalo tudi drugi člen, ki novinarja zavezuje, da se izogiba nekorektnemu, osebno žaljivemu predstavljanju podatkov in dejstev. Ta člen, ki smo ga ob prenovi kodeksa nekoliko nerodno formulirali in ga bo bržkone treba spremeniti, pritožniki razumejo preširoko. Ni vsaka nekorektnost osebno žaljiva. Kršitev smo zato ugotovili le v 4 primerih. Da novinarji še vedno premalo preverjajo svoje ugotovitve, kažejo tudi prijave kršitve 3. člena (19 prijav, 5 kršitev),

ki od novinarja zahteva, da si mora pridobiti odziv tistih, ki so deležni hudih obtožb. To so vsekakor obtožbe o sumih kaznivih dejanjih, koruptivnosti in podobnem. Kot vse bolj problematičen se izkazuje 15. člen, ki zapoveduje ločevanje informacij od komentarja. Zlasti v televizijskih zgodbah je tovrstnega ločevanja vse manj. Na NČR smo zato na pogovor o tem povabili dr. Marka Milosavljeviča, ki je menil, da gre evropsko novinarstvo v drugo smer od ameriškega, ki informacijo in komentar bolj strogo ločuje, in da postaja ta člen zato neuporaben.

Medijev, ki bi sistematično kršili kodeks, statistika (v prilogi) o številu pritožb, ki se nanašajo na posamezni medij, ne razkriva. Tudi novinarjev, ki bi sistematično kršili kodeks - z eno izjemo -, ni. Nedovoljenih posegov v zasebnost smo lani zaznali manj kot prejšnja leta, en primer pa je bil v tem smislu posebno hud. Novinar Kanala A je poročal o do smrti pretepenem L. Z. na bencinskem servisu v Kočevju. V prispevku je prikazal tudi žrtvinega mladoletnega sina, ki je bil priča očetovemu umoru in je kmalu po dejanju opisal posamezne brutalne podrobnosti dogodka. Novinar je pri tem mladoletnika razkril s sliko in osebnimi podatki. NČR je pritrdilo pritožniku - Varuhu človekovih pravic - da dejstvo, da sta otrok in njegov zastopnik privolila v objavo, ne razbremenjuje novinarjev in urednikov etične odgovornosti pri presoji o tem, ali bodo izjave in osebne podatke otroka objavili. Otrok bi upravičeno pričakoval spoštovanje predvsem svoje pravice do zasebnosti v posebno hudem trenutku, poleg tega za razkrivanje podrobnosti iz najožje osebne sfere otroka ni bilo najti nobenega javnega interesa.

Zelo zahtevna in občutljiva sta bila primera, v katerih se je Društvo distrofikov Slovenije pritožilo zaradi poročanja novinarjev Kanala A in POP TV o primeru invalida Danijela Spasojeviča, ki je s pomočjo medijev poskušal rešiti svoj stanovanjski problem. Primera sta bila zapletena, ker so obtožbe zadevale vrsto novinarjev in voditeljev, obtoženih kršitve različnih členov, zlasti pa zato, ker je po prvi sodbi NČR (v primeru Kanala A) Danijel Spasojević umrl. Ker je Društvo distrofikov Slovenije vztrajalo, da razsodimo tudi v primeru POP TV - kljub našemu predlogu, da iz pietetnih razlogov primer zavržemo - smo razsodili tudi v primeru POP TV. Večino novinarjev smo oprostili obtožb.

NČR je obravnavalo tudi primer, ki je zelo odmeval v javnosti in se je nanašal na pisanje Dela o domnevnem očetovstvu kardinala Rodeta. Na NČR se je s pritožbo čez ravnanje novinarja Dejana Karbe obrnil Janez Kurbus. Razsodbo smo sprejeli in jo po seznanitvi z dejstvom, da je kardinal Rode zoper novinarja Karbo sprožil sodni postopek, v skladu s Pravilnikom o delu NČR zamrznili.

Novinar(ka) in pritožnik sta se lani poravnala le v enem primeru (javni obravnavi sta bili sicer dve). V primeru ZIC Vrhnika (B. Koprivec) proti B. Renčof, TV Slovenija je bilo na javni obravnavi ugotovljeno, da so nesporazumu in očitkom o kršitvi kodeksa botrovali le okoliščine in šumi v komunikaciji.

Največ pritožb (7), ki smo jih pripeljali do konca v tem obdobju, je zadevalo ravnanje novinarjev Dela, a v večini primerov (štirih) NČR ni ugotovilo kršitve kodeksa. Tudi sicer statistika kaže, da največ pritožb dobimo čez delo novinarjev v najbolj branih oziroma gledanih medijih. Po štiri pritožbe so tako zadevale delo novinarjev v Dnevniku, na Kanalu A in na RTV SLO, tri pa v Večeru. Letos smo obravnavali tudi dva spletna portala: bibaleze.si in podlupo.net (oba vpisana v razvid medijev). V obeh primerih smo ugotovili kršitev. Kako bi NČR ravnalo v primerih spletnih portalov, ki niso vpisani v razvid medijev, recimo blogov, ne vemo, ker takšnega primera še nismo imeli, zakonodaja pa je na tem področju zelo pomanjkljiva.

Večina novinarjev, na katerih delo se nanašajo pritožbe, z NČR sodeluje in na pritožbo odgovori. Da naše razsodbe in stališča štejejo, nam razodeva tudi to, da si nekateri novinarji priskrbijo pravno pomoč (tudi zelo znanih pravnih pisarn), in da so nekateri novinarji po odzivih sodeč ogorčeni in prizadeti zaradi naših razsodb in stališč. Zato vnovič izpostavljam, da ugotovljena kršitev kodeksa ne pomeni nujno slabega novinarja ali novinarstva. Hoja po robu, ki jo zahteva raziskovalno, angažirano novinarstvo, pač včasih pripelje do zdrsa. Tega pa NČR ne more spregledati. To zagotovo velja v primeru Doba proti Karat (to razsodbo smo sicer objavili v letošnjem letu).

Politika tudi letos NČR ni poskušala izrabljati za politične boje ali pritiske na

novinarje. Nekaj tega je bilo občutiti le na lokalni ravni ali posredno. Javni medobčinski stanovanjski sklad Maribor je poslali dve vlogi, a smo obakrat razsodili, da novinarja nista kršila kodeksa. V primeru »Milojke Balevske«, ki je kršila kodeks v prispevku o filozofu in publicistu Borisu Vezjaku, pa nismo mogli razkriti njene prave identitete.

Tudi letos smo bili v nekaterih medijih kritizirani, ker smo se opredelili do ravnanja novinarjev, ki niso člani Društva novinarjev Slovenije ali Sindikata novinarjev Slovenije. Vztrajali smo, da nam (tudi) ustava daje pravico, da se javno izrekamo. Navsezadnje pa so naše razsodbe in stališča zgolj moralne sankcije; štejejo le toliko, kolikor jih kdo upošteva.

NČR je bilo tudi letos vključeno v nekaj aktivnosti, ki niso zadevale zgolj obravnave primerov. Predsednica in podpredsednik Gojko Bervar sta se udeležila nekaj okroglih miz, oddaj in mednarodnih srečanj, v katerih je bilo govora o novinarskih etičnih in profesionalnih normah, članica Alma Sedlar je na javni razpravi v državnem zboru predstavila kodeks in stališča NČR v zvezi s sovražnim govorom. Izkazalo se je, da je NČR ena od redkih institucij, ki sankcionira sovražni govor. Ob aferi Rode se NČR javno ni konkretno opredeljevalo, ker striktno spoštujemo pravilo, da se o primerih, ki so že ali še utegnejo priti na NČR, do konca obravnave javno ne izrekamo. Predsednica je sodelovala tudi pri pripravi smernic za pisanje o drogah, ki so izšle v posebni publikaciji in so zlasti novinarjem začetnikom lahko v veliko pomoč. Ob tragični smrti novinarskega kolega smo objavili posebno izjavo, v kateri smo opozorili na 23. člen kodeksa, ki sankcionira neetično pisanje o samomoru. Službi za odnose z javnostmi v DZ pa smo na prošnjo vodstva pojasnili, kako kodeks opredeljuje dovoljene in nedovoljene načine zbiranja informacij, kaj je to tiha privolitev na snemanje ali fotografiranje in podobno.

Za prihodnost ostaja neuresničena naloga, kako doseči, da bi mediji vsaj na svojih spletnih straneh objavljali razsodbe in stališča NČR, ki zadevajo ravnanje njihovih novinarjev.

Ranka Ivelja, predsednica Novinarskega častnega razsodišča